

“Waterschapstaken onderbrengen bij provincies”

Wat is er Nederlandse dan het waterschap? De oudste democratische organen in Nederland, oorspronkelijk opgericht om van gebied tot gebied het overtollige water uit te malen, het zeewater buiten te houden of in de hogere gebieden het regenwater af te voeren dan wel vast te houden, afhankelijk van de behoeften van vanouds vooral de landbouw. Later ook belast met de zorg voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en in dat kader de zuivering van het afvalwater in meest regionale rwzi's. Bestuurd door de ingezetenen van het betreffende gebied, de eigenaren van de grond, de woningen en bedrijven, de laatste tijd ook door de bewoners. Een eigen stelsel van omslagen en heffingen om de kosten van de taakuitoefening bij de belanghebbenden in rekening te brengen. Na jaren van af en toe wat kritische geluiden uit de linkse hoek was daar ineens het concrete voorstel in het verkiezingsprogramma van de PvdA om de waterschappen op te heffen. Aanleiding voor een gesprek met dr. Jan Boelhouwer, voor de PvdA lid van de Tweede Kamer en binnen zijn partij woordvoerder water en waterschappen, in zijn werkkamer in Den Haag.

Jan Boelhouwer

Onlangs stond in De Volkskrant het artikel over de dividendbetaling door drinkwaterbedrijven.

“Aan dat verhaal zitten diverse kanten. De PvdA heeft er altijd voor gepleit om het publieke belang van de drinkwatervoorziening te borgen. Het gaat immers om een publiek goed van vitaal belang, geleverd door een monopolist, zonder keuze en zonder concurrentie. Inmiddels is dat met Kamerbrede steun in de wet geregeld. Nu moeten we natuurlijk niet in de situatie

komen dat die overheden als aandeelhouder het drinkwaterbedrijf als melkkoe gaan gebruiken om bijvoorbeeld het wegvallen van opbrengsten van de belastingen te compenseren. De waterkraan is niet een geldtap om andere dingen goed te maken.”
“Een bescheiden vergoeding voor het geld dat men in de waterbedrijven gestoken heeft, zou niet onredelijk behoeven te zijn. Dat betekent een sterke beperking van het uitkeren van dividend. Staatssecretaris Van Geel wil dat ook in de Drinkwaterwet

regelen. De discussie in de Kamer gaat nog over helemaal geen of een bescheiden vergoeding. Een aantal gemeenten heeft echter via de VNG laten weten het daar niet mee eens te zijn. Zij willen zelf de volledige zeggenschap over hun bezit houden en de hoogte van het dividend bepalen. Daar is de PvdA het in ieder geval niet mee eens.”

Welk probleem moet het PvdA-voorstel over de waterschappen oplossen?

“Het gaat om een paar problemen. We hebben in Nederland enerzijds het Rijk, anderzijds de gemeenten en daartussen een bonte verzameling regionale overheidsstructuren. Dat zijn bijvoorbeeld de provincies en de regionale samenwerkingsverbanden zonder of met wettelijke verplichtingen. We hebben overleggen tussen het Rijk en de regio's, bijvoorbeeld de regio Zuid, die Zeeland, Brabant en Limburg omvat, en we hebben de waterschappen die, nu het er nog maar 26 zijn, duidelijk anders in dit bestuurlijke veld staan dan de 450 gemeenten. En telkens komen er weer nieuwe structuren bij zonder dat de oude verdwijnen. Er is sprake van een bestuurlijke drukte in dat middengebied waaraan wat gedaan moet worden.”
“We stellen ook niet voor om de waterschappen op te heffen. De kunde en kennis die in de organisatie van de waterschappen aanwezig is, moet behouden blijven. Maar water wordt steeds belangrijker. Iedere beslissing die over water genomen wordt, raakt bijna alle burgers. Dat vraagt erom die beslissingen bij de algemene democratie onder te brengen. Een beweging die overigens al gaande is. De trits belang - betaling - zeggenschap is al losgelaten. De burgers brengen al ongeveer driekwart van de lasten van het waterschap op. De heffingen worden steeds algemener en het functionele aspect wordt minder.”

Was de traditionele taak van het waterschap, de zorg voor droge voeten, er niet altijd voor alle burgers?

“Jazeker was dat zo. Alleen de besluitvorming was ondoorzichtig voor die burgers en is dat nog steeds. Dat brengt mij meteen bij het derde probleem, dat de mogelijkheid van de burger om invloed op die besluitvorming uit te oefenen vrijwel nul is. Als je het aan de burger vraagt, weet vrijwel niemand in welk waterschap hij zit. Daarvoor heb ik vroeger, toen ik gedeputeerde in Brabant was, de waterschappen al gewaarschuwd. Dat ze als ze zo door zouden gaan, bezig waren hun eigen graf te graven. Maar met die waarschuwing hebben ze ontzettend weinig gedaan. Althans die indruk krijg ik.”

Ik krijg van Rijnland jaarlijks een uitvoerige toelichting bij de nota.

“U beseft dat en leest dat omdat u op water gericht bent. Maar een gewone burger valt dat niet op. En als u mag stemmen, moet u kiezen uit een stel namen die u niets zeggen, waarop namen van mensen staan waarvan u niet weet waarvoor ze staan en waarom ze bestuurslid willen zijn. Daarom ligt er nu het voorstel om met lijsten te gaan werken.

Politieke partijen kunnen dan ook inhaken en daarmee de herkenbaarheid van lijsten vergroten. Dat is goed, want de besluiten worden steeds meer politieke besluiten.”

“En als je deze drie probleemvelden die ik genoemd heb, overziet, is de vraag: moeten we deze aparte bestuurslaag laten bestaan? Als PvdA beantwoorden we die vraag negatief. Wij stellen voor om de waterschappen wel als organisatie in stand te houden, maar de bestuurlijke verantwoordelijkheid onder te brengen bij de algemene democratie. En wel bij de provincies, een aparte gedeputeerde tot dijkgraaf te benoemen die met de dagelijkse bestuursverantwoordelijkheid belast wordt en de taken van het algemeen bestuur deel te laten zijn van het werk van Provinciale Staten. Financiën heeft uitgerekend dat dat een besparing van 120 miljoen euro per jaar oplevert. Daarnaast is er zeker nog een efficiëncyslag te maken, omdat de waterschappen allerlei activiteiten beginnen te ontplooiën die de provincies ook al uitvoeren, vooral op het gebied van de ruimtelijke ordening, maar ook op milieugebied.”

“Dus in de uitvoerende sfeer niet aan de waterschappen aankomen, maar als aparte bestuurslaag laten verdwijnen. En in die opvatting staan we niet alleen. Groen Links, D66 en SP zijn het met ons eens en zelfs het CDA maakt in haar verkiezingsprogramma een opmerking over het functioneren van de waterschappen. Als ik met de VVD praat, kunnen zij mijn redentatie ook goed volgen.”

We hebben er eeuwenlang voor gekozen het waterbeheer geen onderdeel te laten zijn van de afweging tussen al die uiteenlopende maatschappelijke belangen.

“Ja, ik zie dat dilemma ook wel. Maar juist omdat water steeds belangrijker wordt, moet het waterbeheer onderdeel zijn van het algemeen bestuur. De PvdA heeft onlangs samen met de VVD de problematiek van de zwakke schakels in de Nederlandse kust op de agenda gezet. Dat hebben de waterschappen niet gedaan. Wij zijn als PvdA opgekomen voor het programma Ruimte voor de Rivier. En de hele Kamer is daarin meegegaan. Inmiddels is een uitvoerig rapport verschenen dat de veiligheid van Nederland in kaart brengt. Op een groot aantal plekken blijken waterwerken niet in orde te zijn. Dat is niet de schuld van de waterschappen, dat is ook inzicht dat ontstaat door het toepassen van nieuwe inspectietechnieken.”

Kunt u voorbeelden noemen?

“Bijvoorbeeld de manier waarop leidingen dijken kruisen. Als daarbij zand als ondergrond is gebruikt, kan dat zand bij lekkage of een breuk uitspoelen en de dijk ondergraven. Ook de aansluiting van kunstwerken op dijklichamen blijkt in sommige gevallen kwetsbaar te zijn.”

“Door de zeespiegelrijzing nemen de spuiomogelijkheden vanuit het IJsselmeer naar de Waddenzee af en moet de Afsluitdijk verhoogd worden om voldoende veiligheid te kunnen bieden, evenals trouwens de IJsselmeerdijken. Voor al die maatregelen is 1,6 miljard euro nodig. Het is misschien een

beetje flauw om te zeggen, maar de aanwezigheid van waterschappen heeft deze problemen in ieder geval niet voorkomen. En in dit rapport zijn geen redenen te vinden die het existentiële belang van het bestaan ervan onderstrepen. We hebben trouwens ook grote kansen laten liggen.”

Zoals?

“Als 25 jaar geleden bij de aanleg van de A59, de snelweg van Breda naar Den Bosch, gekozen was voor aanleg op een kade van bijvoorbeeld vijf meter hoogte, was dat een perfecte bescherming geweest van Noord-Brabant tegen overstromingen. De strook ten noorden van deze weg had dan als overloopgebied kunnen worden ingericht. Het HSL-tracé in Zuid-Holland ligt nu op maaiveldhoogte en deels in een tunnel. Ook daar was compartimentering van gebieden mogelijk geweest, evenals bij de aanleg van de Betuwelijn. We zijn vreselijk achtergebleven in ons veiligheidsdenken.”

Is dit denken, ook over vluchtwegen, niet een ‘New Orleans’-effect?

“In New Orleans werd inderdaad zichtbaar hoe moeilijk het is om grote aantallen mensen gelijktijdig te evacueren. Maar het belang van compartimentering en van vluchtwegen was al veel eerder bekend. Toch maken we op vele plekken aquaducten in plaats van bruggen. En bij de discussie over het oplossen van de files tussen Almere en Amsterdam was ook weer een tunnel in beeld. Het denken over veiligheid is zeker geen prerogatief van de waterschappen. Uit die hoek zijn nooit signalen gekomen. Hun existentiële rol is niet herkenbaar.”

Dijkgraven spreken in interviews over voorfinanciering van investeringen van het Rijk.

“Ja, ik heb ook wel zorgen over de financiële ruimte in de begroting 2007 voor de voorzieningen die nodig zijn voor onze veiligheid. In totaal is 1,6 miljard euro nodig en slechts 400 miljoen beschikbaar gesteld. Dat is een belangrijk punt van aandacht. Ook de provincies kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Over al die maatregelen voor ‘Ruimte voor de Rivier’ is in Noord-Brabant en Gelderland overeenstemming bereikt dankzij een grote inzet van de provinciale politiek. Dat komt wellicht ook door de ervaringen in 1995. Toen is het in die provincies maar net goed gegaan, omdat er geen noordwestenwind stond waardoor spuien vanuit het Hollands Diep mogelijk bleef. Anders was de dijk van de Bommelerwaard doorgestoken. Die polder was geëvacueerd en daar was de minste schade aangericht. Een draconische keuze, maar die moet je als bestuurder in zulke noodsituaties nemen.”

Hebt u vroeger ook in de watersector gewerkt?

“Neen, tot 1999 was ik op persoonlijke titel als universitair hoofddocent verbonden

aan de Universiteit Tilburg. Mijn vak was psychofysiologie. Ik bestudeerde de aansturing van gelaatsspieren vanuit de lagere delen van de hersenen, grotendeels onbewuste processen. Die kennis wordt toegepast bij leugendetectie, maar ook bij de evaluatie van het effect van therapieën voor de behandeling van posttraumatische stresssyndromen. Het is het overgangsgedebied tussen de studies medicijnen en psychologie. Dat heb ik 25 jaar gedaan. Op dat onderzoek ben ik ook gepromoveerd, in 1984 in Tilburg nadat ik in Groningen was afgestudeerd in de psychologie.”

“Ik ben geboren in 1950 in Tjimahi bij Bandung op Java. Min of meer bij toeval ben ik in 1995 op de lijst voor de Provinciale Staten van Brabant terechtgekomen. In 1997 werd ik bij een tussentijdse opvolging statenlid en in 1999 werd ik voor de functie van gedeputeerde gevraagd. Ik heb toen al mijn universitaire werk uit mijn handen laten vallen en ben volledig in het politieke bestuur gestapt. Ik had een brede portefeuille: water en waterschappen, openbaar vervoer, personeel en organisatie, bestuurlijke vernieuwing, financieel toezicht op de gemeenten. Ik heb de reorganisatie van de waterschappen in Noord-Brabant (de fusie

“De bestuurlijke drukte moet verminderen”

van negen naar drie) gerealiseerd. In 2003 werd ik lid van de Tweede Kamer.”

“Water zit wel in mijn genen. Mijn grootvader ‘Rode Kees’ exploiteerde eind 19e eeuw (wilge)teengronden bij Hardinxveld-Giessendam en maakte zinkstukken. Een oom van mij was directeur van één van de waterleidingbedrijven in Zuid-Kennemerland. Ik sta nu als nummer 43 op de lijst van de PvdA. De verkiezingsuitslag bepaalt of ik terugkom. Waterkennis in de fracties is wel een punt van aandacht. Niet alleen bij de PvdA.”

Is vermindering van het aantal provincies niet ook een belangrijk onderwerp?

“Samengaan of samenvoegen van provincies zou heel welkom zijn. Als de ontwikkeling van de regio's in Noord-Brabant verder gaat zoals nu het geval is, hebben we binnenkort drie miniprovincies. Zulke processen vinden ook elders in het land plaats. Dat vraagt om bundeling van provincies, bijvoorbeeld Noord-Brabant en Limburg, Groningen, Friesland en Drenthe én Overijssel en Gelderland. Ook in de Randstad is de discussie gaande. Nieuwe grote provincies krijgen dan een duidelijke rol, waarin de zorg voor het water uitstekend past. Maar het is veruit te prefereren als dit soort initiatieven van onderop komt en niet van bovenaf hoeft te worden opgelegd.”

Maarten Gast